

AŻ (6654) *pt i cn*

pt (4029), *cn* (2610).

aż (6365), **aże** (251), *aż a. aże* (38); *aż LibLeg* (22); *ListRzeź* (2), *PowUrb* (2), *ZapWar* (21), *OpecŻywList*, *ForCnR* (11), *PatKaz I*, *PatKaz III* (13), *Murm* (6), *HistJóz* (6), *BartBydrg*, *BierRozm* (2), *KlerWes* (2), *March*³, *RejPs* (67), *ComCrac* (4), *LibMal* (31), *RejRozpr* (13), *SeklWyzn* (6), *ConPiotr*, *SeklKat* (10), *RejKupSekl*, *HistAl* (50), *KromRozm I* (7), *MurzHist* (4), *MurzNT* (18), *KromRozm II* (9), *KromRozm III* (14), *Diar* (22), *DiarDop* (2), *BielKom* (7), *GliczKsiąż* (35), *LubPs* (57), *SeklPieś*, *KrowObr* (56), *RejWiz* (115), *OrzList* (4), *UstPraw* (18), *Goski* (3), *LeszczRzecz*, *BibRadz* (388), *OrzRozm* (6), *GrzegRóżn* (5), *KochZg*, *KwiatKsiąż* (4), *Mącz* (205), *Prot* (7), *SienLekAndr* (2), *LeovPrzep* (12), *RejAp* (114), *BielSat* (3), *GórnDworz* (57), *GrzepGeom* (11), *RejPos* (267), *RejPosWiecz*², *RejPosWiecz*³ (5), *BiałKat* (11); *KwiatOpis*, *GrzegŚm* (17), *HistLand* (9), *KuczbKat* (7), *RejZwierc* (162), *BielSpr* (29), *KochMon* (2), *WujJud* (31), *WujJudConf* (13), *RejPosRozpr* (4), *RejPosWstaw* (7), *BudBibKaw*, *HistHel* (8), *MycPrz* (4), *WierKróc* (2), *BiałKaz* (8), *BudNT* (42), *CzechRozm* (107), *PapPan* (15), *KarnNap* (6), *ModrzBaz* (48), *ModrzBazBud* (2), *ModrzBazStryj*, *SkarJedn* (60), *KochOdpr* (6), *Calag*, *KochPs* (23), *SkarŻyw* (241), *KochTr* (5), *ZapKościer* (20), *StryjKron* (118), *CzechEp* (113), *CzechEpPORz*, *KochJez* (4), *NiemObr* (45), *KochFr* (14), *GórnRozm* (37), *KlonŻal* (4), *KochBr*, *KochMuza* (2), *KochSz* (4), *KochWz* (3), *ReszPrz* (9), *ReszHoz* (5), *ReszList* (5), *WerKaz* (8), *BielSjem* (2), *KochPam* (2), *KochPieś* (14), *KochSob* (2), *PudłFr* (21), *BielRozm*, *KochProp* (3), *KochWr* (3), *PapUp* (6), *ZawJeft* (5), *ActReg* (39), *Calep* (15), *GostGosp* (20), *GrochKal* (3), *Phil* (6), *GórnTroas* (9), *KochCz*, *KochCzJan*, *KochPij*, *GrabowSet* (8), *KochAp*, *KochFrag* (5), *OrzJan* (16), *OstrEpit* (2), *WyprPl* (3), *LatHar* (88), *KołakCath* (6), *KołakSzczęśl*, *RybGęśli* (4), *WysKaz* (10), *JanNKar* (10), *JanNKarGórn* (2), *ZapMaz*, *GrabPospR*, *KlonKr* (6), *PowodPr* (25), *SkarKaz* (35), *CiekPotr* (6), *CzahTr* (14), *GosłCast* (19), *SkarKazSej* (25), *KlonFlis* (9), *SapEpit* (2), *PudłDydo* (4), *ZbylPrzyg* (2), *SzarzRytm* (5); *aże GroicPorzRej*; *aż : aże MetrKor* (13 : 1), *BierEz* (61 : 22), *OpecŻyw* (66 : 38), *PatKaz II* (2 : 4), *TarDuch* (3 : 2), *FalZioł* (160 : 53), *BielŻyw* (26 : 2), *GlabGad* (15 : 12), *MiechGlab* (33 : 11), *KłosAlg* (2 : 2), *WróbŻołt* (28 : 9), *LudWięś* (5 : 2), *RejJóz* (31 : 1), *RejKup* (35 : 1), *GroicPorz* (24 : 1), *Leop* (239 : 3), *RejFig* (20 : 1), *RejZwierz* (40 : 1), *BielKron* (987 : 3), *OrzQuin* (12 : 2), *SarnUzn* (2 : 4), *SienLek* (194 : 12), *HistRzym* (53 : 4), *MWilkHist* (5 : 1), *BudBib* (241 : 1), *Strum* (15 : 17), *StryjWjaz* (1 : 4), *Oczko* (20 : 1), *WerGośc* (17 : 1), *WisznTr* (6 : 3), *BielSen* (1 : 1), *ArtKanc* (31 : 3), *WujNT* (312 : 1), *SarnStat* (155 : 19), *SiebRozmyśl* (18 : 2), *KmitaSpit* (3 : 1), *PaxLiz* (4 : 2), *KlonWor* (22 : 2).

aż : asz druki (5774 : 483), *rękopisy* (66 : 108).

Obie samogłoski jasne.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

I. Partykuła (4029) :

1. *Uwydatniająca względnie duży stopień rozciągłości w czasie lub przestrzeni, intensywności albo ilości; usque Murm, Mącz, Cn; tenus Mącz* (3670) :

a. *Odnosi się do innych niż orzeczenie lub orzecznik części wypowiedzenia, zwłaszcza do okoliczników miejsca, czasu lub miary* (3556) : *y bil miedzi namy nyepokoy pres czas niemali asch do thich czalfow*

poky bil przycziognął hethman wasch *LibLeg* 10/61v (15); then ktory goni ślad [...] powynyen śam gnacz ze wffymy odewłfi dowłfy, alź do ofthateczny włfy *MetrKor* 40/813 (9); *PowUrb* +3 (2); *BierEz* N2v (8); bok tweé náfwiétfé miłofci wlocznią (aże ku rozkroieniu fertza) nielutofciwie ieft otworzon *OpecŻyw* 154 (55); [włofsy] gladkie niemál az do włfu/ a od włfu nadol promienie kędzierzawé *OpecŻywList* C; ktorzy iego nauki az do śmierci nafladuią. *ForCnR* A3v; y był wſpokoyney possessiyeſ wedluk prawa ſwego [...] as dothego czaschv *ZapWar1525 nr 2345*; hy zadny pozew [...] zamogey dzierzawy nyekladzion na hymyeny phalantha oth vyżazanya mego aſzdo vybycza mego *ZapWar1528 nr 2456 (19)*; *PatKaz II* 33 (3); *PatKaz III* 128v (6); *Murm* 104 (6); *HistJóz* E4v (4); *BartBydg* 106; *TarDuch* E4 (5); ty wżitki rzeczy warz w wodzie aże do wywarzenia thrzeciey częfci *FalZioł I* 31a; Y dać krwi idz barzo wiele: aź do omdlenia *FalZioł V* 67v; ma być wczyniono mazanie, poczawłzy od pępką: aź precz na doł *FalZioł V* 86v (60); *BielŻyw* 9 (17); tam wżitkie członki rzędem wypifuiąc aź do nog *GlabGad* M2 (19); á pamiątkę ich na przyźłze czałi aże ku potomkom rozślawili. *MiechGlab nlb* 2; Na ktorych kościoł zbudowany ſtoi aź do dzifiefyżych czałow *MiechGlab* 13 (33); *BierRozm* 11; *KłofAlg* A2v; Ze ſie ſnami obchodzi/ áź ná zbyť łáskáwie. *KlerWes* A; ſuknia iego krotka aź do łędzwi *March*³ T7; Bądź imię boże bogoflawione z tąđ ninie aże na wieki *WróbŻołt* 112/2 (30); á rofkocha ſie w możnoſci fwoiey ktorá mu ſnadz będzie roſſerzona áź od morzá do morzá. *RejPs* 105; ktoriſ ieft ſwięty ſpoczátku az tak bez końca nawieki. *RejPs* 195; raczyłes [...] przyiác na ſię dziwną pracą ktoreyes alź ſmiercią ſwą dokonczic racził *RejPs* 213 (54); *RejRozpr* C (2); *ComCrac* 17v (2); *LibMal* 1543/72 (17); Oſtatek zimy poczawłzy około Gromnic aź blisko ku Wielkiey noci ſtale zima poſtoi *LudWieſ* B (7); *SeklWyzn* Gv (4); Ia ielzche doma będącz niewinnym w fwey młodoſci Vżyłem na wżem dzywnie az y od ſwych frogofci *RejJóz* I6; A niechay tam poſiedzy aź do tego czału Aź ci dofyc wczynią to czom im roſkazał *RejJóz* N2 (8); *SeklKat* Z2 (7); A ſam as do ſamey ſije Za pokutę ſię wpije. *RejKup* d2v; Vrząd moy trapyć człowieka A wynić go as do wieka. *RejKup* m4v (7); bárzo ráno záprawdę poczęło ſie boiowanie wielkie ták áź do zachodu flońcá *HistAl* C8v; ich przybytki prikazálfmy áź z gruntu rozrzuć *HistAl* D5v; iám záprawdę áź do niebá przez chwałę był powyźfizon/ á teraz áź do ziemie ieftem mizernie flozon. *HistAl* F4v (43); Iż ſnami yeft [...] wftáwicznye bez przeſtánku/ áź do ſkończenia ſwyátá *KromRozm I* F; Ktora zgodá y yednoſć od poczátku áź do tych myaſt náyduye ſye w koſcyele *KromRozm I* K2 (4); *MurzHist* Lv (3); A Piotr ſzedł za nim zdaleka alź wſamy pałác Biſkupi *MurzNT Mar* 14/54; a oto będąiefz milczál i niebędiefz mógl mowić/ alź do tego dnia ktore^o ſię ty rzeczy ſ ſtaną *MurzNT Luc* 1/20; Gdzie téłz Ián był na puſtyniach alź do dnia okázaniá ſwego przed ludem Iſraelfkiem. *MurzNT Luc* 1/80 (12); *KromRozm II* g2v (5); *KromRozm III* C7v (9); *Diar* 78 (10); *DiarDop* 118; *BielKom* F7v; Krezus máyąc włfego dofić/ poczawłfy od złotá/ írebra/ pereł/ kamyeni drogich/ áź do inſfych ſkárbow *GliczKſiąż* Fv; á miłofć nye tylko ná czás ále záwłſe áź do końcá ma ſie okázowác. *GliczKſiąż* Q3v (13); Pámyątká twa od narodu áź w narody wſłędzye *LubPs* dd5 (36); áby zapowiedne rzeczy/ ták dłufo były wpoкою/ áź do rozſtrzygniennia práwem z Areſtátorem záłuiącym. *GroicPorz* dd3v (16); Poruſzył wżyſthek lud/ potzawłzy od Galilei/ aź tu. *KrowObr* B2v; A tę wiarę aź do iednego ſpieniá nienaruſzoną chowác będę *KrowObr* 41 (33); A práwie ſwą zacnoſcią áź niebo przebija. *RejWiz* 7; y przydzye pod gorę/ Ktorey wyfokoſć przyźłá áź práwie pod chmurę. *RejWiz* 177 (33); Poczekaycie

tu z oslem/ á ia y dziecię aż do támtąd ípielńnie poydziemy *Leop Gen* 22/5; Y ítało íie to od tegoż dnia zá wielkierz y vchwałę y íákoby zá práwo ná pothym weíflo w Ífráelu aż po dziś dzień. *Leop 1.Reg* 30/25; y podbili íe w niewolá íobie aż do dnia dzííieyíffego *Leop 1.Mach* 8/10; ták íż íie ogień roświecał y vkázował aż w Ieruzálem/ przez dwieście ítaíania y czterdzieści. *Leop 2.Mach* 12/9; A flucháli go aż do tego flowá *Leop Act* 22/22 (202); *OrzList* f2: *UstPraw* 12v (8); požádał tego od wízego narodu ludzkiego/ poczáwízy od nawyízfízych krolow/ aż do nanízfízych y naubofízfízych ogrodnikow *LeszczRzecz* A2; *RejFig* Bb (5); Vízryízf dofýc nierzádu/ práwie aż ná oko. *RejZwierc* 111 (10); y namnieyfze ílowo z vít wáfízych niechay nie wychodzí aż do one^o dnia gdy wam roíkazę/ vczyńńie okrzyk/ tedy vczyńńie okrzyk. *BibRadzIos* 6/10; Ktora powíftawízy vkłoniá íie níziuchno aż do íamey íiemie *BibRadz 1.Sam* [1.Reg] 26/41; Przetoż przyízedł aż ku miefícu gđzie Saul leżał z woífkiem *BibRadz 1.Sam* [1.Reg] 26/5 (305); *Goski* x (3); *OrzRozm* Gv; íż íyná íwego Kárłá wielkiego poítał przeciw íemu aż do íethnego kámieniá/ á íam v trzeciego ítáná. *BielKron* 168; ítolec álbo Máíeíftat Cefáríki [...] ktory trwał od Kárłá wielkiego aż do czáfu Othoná pírwízego przez íto lat *BielKron* 174; cáły dzień ízthurmowáli aż do nocy *BielKron* 251; przypomínał ím przyízfle y przeízfle rzeczy/ poczáwízy aż od Czechá *BielKron* 320v; záchodzíly zagony ích [Tatarów] drugie ná dwádfyeśńíá íil ná wízfytki ítrony/ drugie aż íie od Rzeízfowá wrácały. *BielKron* 419; Zá tego Wítuítá/ rozízfzerzfýá byía Litwá íwoie Páńíthwo dáleko/ aż zá Smoleńfk y zá wielki Nowogrod/ á ná południe aż do przekopu Thátáríkiego. *BielKron* 437; ktory íie przyíáł ták wdźńečníe/ aż nád nádźńeíe íoíę *BielKron* 449 (428); *GrzegRóżn* Hv (2); *KwiatKsíqż* D3 (3); Pluma ac folio facilius moveri, Ládá rzeczká być porufzón aż y píorkiem álbo líítkiem. *Mącz* 233d; Aqua superans genua, Wodá aż troche zá koláná *Mącz* 434b (152); *OrzQuin* K2 (6); Míałbych ínadź tu co czynić aż do dnia íádnego *Prot* D; *SarnUzn* D8 (4); Z íercá w żyly krew ídźńe/ aż y po wízfýítkím íiele. *SienLek* 16v; y dáwác to z bíałym íwinem píć/ aż trzydfńeśńíe dni. *SienLek* 59v (57); *SienLekAndr* a3 (2); *LeovPrzep* 14v (11); bo ízáráńcza nie bywa żywá dáley ná íiemí íedno przez píeć íieíńeíy/ od Kwíetńíá aż do Wrzeíńíá *RejAp* 78v (75); áby náyíírwízy/ mocney íie gáłęzí víáł y trzymał/ á drugi íego nog/ á záíńe trzećńí wtorego nog/ aż ták do íiemie *GórnDworz* P5v; mąż íenie niewierzy/ á íurowie aż do bicia íńíá íie obcbodzí *GórnDworz* Aa3 (22); *GrzepGeom* P4v (6); á powíedáł íe íe íie náíáí w íednym íádfzie w kolebce/ á od tego czáfu aż do tąd gđym przyízedł w ty ítrony chował íie. *HistRzym* 37; á ía tu aż do twe^o przyíácháníá będfę íie czekáć *HistRzym* 77 (21); Gđy wedle zwyczáíu poítavíł Ízai pírworodnego íyná íwoiego/ powíedzíáł duch Páńíki Prorokowí/ íz nie to íeíft: poítavíł drugiego y trzeciego/ aż do wízfytkích. *RejPos* 56v (162); *RejPosWiecz*² 92v; *RejPosWiecz*³ 97 (3); *BiałKat* 83v (9); *BielSat* C4 (2); *KwiatOpis* A4; *GrzegŚm* 10 (8); Abych íuż táń zoíftawał aż do mego chcenia *HistLan* D3v (3); ktoryz íńfze odwodzíli od grzechow tákowych/ w kthorych íámí aż do vízfz tkwíeí. *KuczbKat* 325 (6); y będfńe dńugo íypíáł aż do połudńíá *RejZwierc* 32; ízedł do onego ogníá/ y rękę weń aż po ráńńe włóżył. *RejZwierc* 86v; Zgódfá nígđy nie będfńe aż do dnia íádnego. *RejZwierc* 195 marg (66); nád ktoreńí wízfýítkę moc ma/ aż do gárdłá ích *BielSpr* 50 (6); *WujJud* 168 (23); *WujJudConf* 77 (12); *RejPosRozpr* cv (4); *RejPosWstaw* [21³] (4); W onych czáíeíech rozńiemogł íie Ezechíáíż aż ná ímíeć *BudBib 2.Par* 32/24; bo lud krzyczáł trwożńeńíem wielkím/ że (on) gńos byío aż dáleko íłyízeć *BudBib 1.Esdr* 4/13, Ztąd aż do óímeo rozdfzíału Dáńieí po Arámíku abo

po Syrŕku piŕze. *BudBib* I 437 marg (181); *BudBibKaw* A2v; *HistHel* B2 (4); *MycPrz* I C4; *Strum* I2v (12); *WierKróc* A3; *BiałKaz* C2v (3); Bo ten ięzyk ná on čás máło nie po wŕzey ziemi pánował/ począwŕzy zá Aleklándrá Mácedońŕkicigo aż minawŕzy czáły Konŕtántyna Cefárzá *BudNT* c2v; Ode dni lepak Ioháná ponurzyćielá aż poty/ kroleŕtwo niebiełkie gwałt ćierpi *BudNTMatth* 11/12 (22); *StryjWjaz* B; iáko łie to częłto/ álz do obrzydzenia powtárzác muŕi *CzechRozm* 58 (54); *PapPrPan* Ff (8); *KarnNap* A4 (5); áby karánie złoczyńcow aż przez trzydzieŕci dni odwłoczono? *ModrzBaz* 80; y ŕłufznemi kaźniámi aż do wćięcia głowy ma być ŕkaran. *ModrzBaz* 88v (17); *ModrzBazBud* VIv (2); *ModrzBazStryj* IIv; Gdzie łię za morzem dáleko aż práwie/ iáko mowiá/ ná innym ŕwiećie/ Rzymŕki koŕcioł roźŕzelzył [!] *SkarJedn* 166 (49); *KochOdpr* C3v; *Oczko* 19v (6); Ráczże mię w łáłce/ y w łwéy záchowác obronie/ Aż do poznégo wieku/ y do biały ŕkronie. *KochPs* 104 (10); Drugi raz czárt iá álz z trzećiego piętrá ná doł zrzucił. *SkarŻyw* 226; ćiągnąc y męcząc go cały dzień alz dŕugo w noc. *SkarŻyw* 328 (105); Nie zołtáne/ poydę dáley Aż do łamey Gálileiey *MWilcHist* K2 (4); á łzy gorzkie twoie Przełzły aż y vmárłycb táiemné pokoie. *KochTr* 20 (2); *ZapKoŕcier* 39 (14); Tátarowie bez odporu Polŕkie zięmie aż po łame Tatry Węgieŕskie ŕwowlonie burzyli *StryjKron* 370 (65); Nas ták okrutnie nienawidząc y aż na krew nas náłzę przełáduiąc *CzechEp* 93; iż on łam aż y potrzykroć (iż ták rzeknę) ielŕ Bogiem ŕ. *CzechEp* 286 (63); POŕługi z młodych łat, aż y przez wŕzyłtek czas przełzłéy woyny z Moskiewŕkim, [...] czynioné *KochJezkt* (3); *NiemObr* 172 (24); Iáko ty: który od Tybrowéy wody Szedłéŕ/ Fránczyłzku przez róźné narody/ Aż tám/ gdzie nigdy łátá nieuználi *KochFr* 88 (4); kiedyŕ tu w Polŕcze ták było ŕkápo ludźi/ iż Krolowie aż do Niemiec po ludźie łłáli *GórnRozm* L4 (4); *KlonŻal* C (3); *KochMuza* 27 (2); Ze ná nim przednia pláchá łie przepádlá/ A łtrzáłá práwie aż do pierza wpádlá. *KochSz* B3 (2); *KochWz* 136; *ReszPrz* 102 (6); *ReszHoz* 127; *ReszList* 174 (3); *WerGoŕc* 203 (7); *WerKaz* 280 (6); *WisznTr* 14; *BielSen* 7; *BielSjem* 38; *KochPieŕ* 15; *KochPam* 81; *KochSob* 59; Pátrząc/ áno godnoŕci łczęŕćie wŕługuie/ Bá mogę rzęc/ do łáméy zięmie aż dudkuie. *PudłFr* 63 (4); *ArtKanc* D9 (22); *BielRozm* 21; *KochProp* 8 (2); łktorego łie po yego Smierci piłali Sinowci yego Ritwianŕłkyemi az y poten tzas łie piłzą *PapPrUp* E4 (3); *ActReg* 170 (16); Exanimo – Strałzę az do łmierczy, łrodze łtrałze. *Calep* 381b (6); *GostGosp* 14 (5); *GrochKal* 6; *Phil* I3 (3); á ia/ wdźieláłám rádá Máćierzyńłkiey miłóŕci: aż z vmordowániem *GórnTroas* 63 (5); *KochPij* C3v; *GrabowSet* O4v; *KochFrag* 44; *OrzJan* 6 (10); Oddam mu wdźięczne Rymy/ które aż z zacnégo Wynikły Helikonu *OstrEpit* A3v (2); *WyprPl* B2; *LatHar* 740 (72); *KołakCath* B3v (4); *KołakSzczęŕł* B4; *RybGęŕli* B2; Y rozniolá łię tá powieŕć miedzy Zydy/ aż do dnia tego. *WujNTMatth* 28/15 (239); *WysKaz* 11 (4); *JanNKar* C4 (2); *JanNKarGórn* G4v; *Maiores Consilarii* znáczą łie do Sierádzkiego áze podobno Káłztelaná *SarnStat* 42; y ma bydź przełzćie przez pułczą/ [...] wŕzędzie od lewéy łrony ná trzy mile: á ták precz aż do brzegu Morzá łłonégo. *SarnStat* 1110; Które dobrá [...] Arendarz będzie dźierzał/ [...] od tego czáfu aż do wyłzćia trzech łat/ á nie dáley *SarnStat* 1257 (108); *SiebRozmyŕł* Av (7); łájąc, zadawájąc ŕłowa nieutciwe aż od matki *ZapMaz II G* 97/90; *KlonKr* B3 (3); *KmitaSpit* C2v; nayćiężey karze/ aż łámym zięm y narodow vpadkiem. *PowodPr* 29 (14); *SkarKaz* 6a (11); tákowa wyłługá Y łławná ielŕ y trwála, y do potomłtwá łię Podawa z ręku do rąk, aż ná wieczne czáły. *CiekPotr* 51 (4); *CzahTr* Hv (5); od ludźi wielkich vmiłowány vgláŕkány był y ielŕ aż dotąd. *GosłCast* 3; A ná tóź mi to wyłzły mé wierné poŕługi? Od mléká podawania/ aż przez ten

wiek długi? *GosłCast* 63 (7); *PaxLiz* Ev; *SkarKazSej* 680a (9); *KlonFlis* F3v (3); Bowiem też rząd kupił drogo aż bez miary. *KlonWor* 15 (3); *PudłDydo* B2; *SzarzRyt* A3v (2).

Szczególnie często „aż” uwydatnia następujące wyrażenia: *aż do dzisiejszego czasu, dzisiejszych czasów, naszych czasów* (11); *aż do dnia dzisiejszego, aż po dzisiejszy dzień* (35); *aż do tego czasu, tych (naszych) czasów* (108); *aż do dnia tego* (36); *aż do dnia sądnego* (24); *aż do końca, (skonania, skończenia) świata* (123); *aż do (samej) śmierci* (209); *aż do wieku, wieka* (13); *aż na wieki* (107); *aż dotąd* (36), *aż dotychczas* (17); *aż do końca* (156); *aż (i) nazbyt* (26).

Połączenie: »aż gdzie« (3): od Maraphi rzeczky która wpadła wnyeftr y na dol nyeftrv po po[lo]wyczi nyeftra ymo Thehyną az gdzie Nyeftr wpadł wmorze *LibLeg* 10/71v; záiechawšy vltra equatorem/ tho iefth/ gdzie równo dzień z nocą aż gdzie gwiazdą Polus Antártykus ná południe świeci *BielKron* 445v, 447.

b. *Odnosi się do orzeczenia lub orzecznika, względnie dotyczy treści całego wypowiedzenia* (114) : Przyśzedłszy Xánt páníą vřzał/ Iż tak nága aż się zumiał *BierEz* E2; Oni gdy to wšłyřzeli/ Od boiáźni aż wezdrzeli *BierEz* F; Zá ogon się wwięźiła: Ale by żywá ořtála/ Aż ogon gwałtem wrwála. *BierEz* H4 (5); *OpecŻyw* 112; łatwiej go niekto mógł wšłyřzeć niż oględąc/ aż dziw w tak łuchym ciełe takowe wołanie *ForCnR* D4; *FalZioł* I 88a; *GlabGad* N2v; *WróbŻołt* 118/157 (2); *RejPs* 187; *RejRozpr* D3v; A nie lada z przyczyny ten zmieni pořtawę Aż mi się serce łęko czuię iakás řprawę *RejJóz* G4v (5); *LibLeg* 11/184; *RejKup* v8v (3); *KromRozm III* Cv; Słucháiąc cię aż mię boli głowá *BielKom* F6v (2); Do vřzu gdy też przydą iákíe piękne głófy/ Ráduią się/ á s řzpetych aż więc wřtáią włófy. *RejWiz* 21; Iuż w tym řwoim řzaleńřtwie podobno aż řkonalř. *RejWiz* 27v; Krzyk/ hnk/ płáč/ nářzekánie/ aż zálořno řłuchác *RejWiz* 167v (25); Drugi rzeczé aż mię wřtyd iż Książąt nie znacie. *RejFig* Bbv (2); *RejZwierz* 3 (3); á nápełnili obie łóźi/ tak iż się aż zánarzáły. *BibRadzLuc* 5/7; páłmowá gáłás y z iáğody odcięli/ którą dla wielkořci aż ná drágu nieřli dwá męźowie *BielKron* 40 (8); *Prot* B2; *GórnDworz* Gg6v (2); *RejPos* 233v; Iáko dzifia nędznicy řą w řrogyey niewoli Wřzák ktą [!] o tym pomyřli aż serce záboli. *RejZwierz* 253 (9); *BielSpr* 43v; *BudBibIer* 20/9; *HistHel* C; *WierKróc* B; *StryjWjaz* Cv; *CzechRozm* 158; Wřzák o iego cney řprawie aż y řłuchác mile. *PapřPan* Cc2; *ModřBaz* 128; *KochOdpr* A3v; *KochPs* 85; *SkarŻyw* 29; *StryjKron* 255 (3); *CzechEp* 172; *KochFr* 10 (2); *ReszPrz* 90; *WisznTr* 14 (2); Aż řye zá cię wřtydę Gdy cię w tancu widzę *KochPieř* 22 (2); *KochSob* 65; *PudłFr* 70 (5); bo im namiotano wiele rzetzi ad oprressionē az řtrach zřitaiatz. *PapřUp* Lv; *ActReg* 54; *WyprPl* C; Táć [nadzieja] y złoczyńce trzyma gdy aż mdleią w męce *RybGęřli* B; *PowodPr* 72; *CzahTr* L2v; Nieřlychána nowiná vřzy aż przeniká. *GosłCast* 50 (2); *KlonFlis* H3v.

2. Ograniczająca, wyłączająca (352) :

a. *W wypowiedzeniu zaprzeczonym; dopiero, chyba, jak tylko* (183) : Bo thakie purgowanie nie ma być aże dla potrzeby *FalZioł* V 30 (3); fama tilko żona się nieokaże czo iest az przy poięciu aby řnadz nie omierznęła niżliby poięta była. *BielŻyw* 109; á drzewiey řniegi nie puřczáią się aż od pirwřzego dnia Maia *MiechGlab nlb* 7 (2); *WróbŻołt* S6 (2); *LibLeg* 10/151v; A nikt niemádr ářz po řkodzie *RejRozpr* Kv; *ConPiotř* 33; Ktorzy niewierzą od puřczenie grzechow tu natim řwiecie/ ale aż pořmierczy *SeklKat* Q4v; *KromRozm I* N4; *KromRozm III* B3v; *Diar* 62 (2); *GliczKsiąź* N2; *GroicPorz* q4; *KrowObr* 20; *Leop* 4.Reg 7/9; Dobř Krolewřkich niezářtáwuiem/ [...] tylko aż z dozwołenim Rad

nálznych *UstPraw A*; *RejZwierz* 128; *BibRadz 2.Esdr* 13/19; nie przywiodę nań winfzowania złego zá iego żywota/ aż ná lyná iego. *BielKron* [84²]; pełne okręty [...] ktorých fie nie godziło puścić od fiebie do Hiłzpaniey aż w pokoju. *BielKron* 460v (21); *SienLek* 60v (2); *RejAp* C8v (4); Więc czałem zaidą w takie rzeczy/ s ktorých fie wypleść nie mogą/ aż łmiechem *GórnDworz* N2 (4); nie miałoby być ináčzey łprawowano [...] iedno aż s práwego przywiedzenia Ducha s. *RejPos* 70 (8); gdyż nie włzyfcy być mogą pod tym zacnym kleynotem/ aż óni: którym to od páná Bogá dano iest. *BiałKat* 373v; *GrzegŚm* 35 (2); Iż thu nie ma to ciało sftępic/ aż ładzić żywych y umártych. *RejZwierz* 197v (8); *RejPosWstaw* [143²]v; á nie vftáli nieprzyiaćiele Korony Polskiey/ aż zá łágięła/ toż dopiero fiły fwe vtráćili. *MycPrz* II C2v; *Strum* E4v (3); Co fie nigdy przedtym w żadnym potomku Abráhámowym niepokazało/ aż dopiero w Pánie nálzym Iezufie Chrıftufie *CzechRozm* 168 (21); *ModrzBaz* 98 (3); *SkarJedn* 56 (2); Ale on bacząc co fię działo nikomu tego (ałz przed śmierćią fwoią brátu Reginaldowi) nie oznáymił. *SkarŻyw* 201 (8); *StryjKron* 150; *CzechEp* 61 (16); Acżci ku niemu nie ladá iáko W. M. przyidziełz. Lecż aż zá pilnym y częftym [...] w rzecz tę wglądaniem *CzechEpPORz* **2; *NiemObr* 133; że nas Krol nie pożywa/ áni do więźienia wziąć może/ aż przekonáne práwem. *GórnRozm* C4; á Niemcy przyść tu niechćieli aż z fwoim Máýdeburfkiem práwem *GórnRozm* L4 (16); Niechay fortunnie/ y zdrów nam pánuie: A zwierzónęgo nie wzdawa opieku Aż pełen wieku. *KochPieś* 13; Nie opárł fye aż o lody/ Niepláwnéy północnéy wody. *KochPieś* 45; *KochProp* 13; *ActReg* 10 (5); *GostGosp* 30 (3); *LatHar* 121; *WujNT* 342 (4); *JanNKar* D2v; tedy Roku mieć nie mogą piérwéy/ aż ná Séymie przyłzłym Koronnym *SarnStat* 85 (7); *SkarKaz* 206a (5); *SkarKazSej* 678b (6); *KlonWor* 22.

b. *W wypowiedzeniu twierdzącym; dopiero, jedynie, tylko (169)* : *BierEz* P3v; *ForCnR* D2; *Ariřtoteles* piłze/ áże po roku Cielcze klefnić/ bo iestli rychley/ tedy będą zalifzałe á nie wielkie. *FalZioł* IV 13b (5); *RejJóz* K3; *RejKup* E (2); *LibMal* 1551/158v (2); *MurzNT* 96; *KromRozm II* n4v (2); *KromRozm III* D; *Diar* 19 (3); *GliczKsiąż* B2 (2); *KrowObr* 117v; *RejWiz* 88 (4); odiał był z pořzodká ich zakon fwoy/ ktory potym aż zá Iozyalza onego dobrego Krolá okazał ná iáśniá *BibRadz* I *2v; Idż ná gorę á nie ogláday fie ná zad/ bo aż ná gorze záchowacie zdrowie fwoie. *BielKron* 12; trzebá fortelow ná Turki tákich iákie oni drugim czynią/ to iest aż ná pewná kázác/ ná niepewną vchodzić fortelmi *BielKron* 311 (20); *KwiatKsiąż* C2v; *SarnUzn* G5; Koń áże we trzydzieści mieřęcy/ dopiro zęby řrednie puści *SienLek* 188; á koniá fnim ledwe włápio/ y to/ aż w ten czás/ kiedy mu/ iedno iedlcá w ręku zořtáły. *GórnDworz* O7v; *RejPos* 22v (3); *GrzegŚm* 63 (2); *RejZwierz* 106v (4); lecz dáli pokoy włzytkę noc rzekác aż po řwiátłu ráno zábijemy go. *BudBib Iudic* 16/2; *HistHel* C2v; Bo to włzytkim wiadomo/ że przedtem duku nie było/ ktory aż około Roku 1443. nářtał. *BudNT* b4 (5); *CzechRozm* 132v (10); *PaprPan* C4v; áza ten nátychmiáft słowá fwe odwołał/ kto aż w rok odwołał? *ModrzBaz* 98v (4); *SkarJedn* 192; á do Oppium aż wćięłzkiey przygodzie póydzieimy *Oczko* 32; *SkarŻyw* 252 (9); *ZapKościę* 16 (2); W Kościęle przez cáły dzień ná modlitwách trwáiąc/ A wieczor aż pokármu troché pożywáiąc. *StryjKron* 522 (9); A iellim teź w ktorých inřzych piřmiech kogo miánował: tedy aż zá łłufzná przyczyná/ y to bez gniewu *CzechEp* 94 (11); áni Dámářus: áni Atánázyus w fwoich řymbolách/ tego łłowká nie zřywáią. Aż dopiero/ więcey niź we cztery łtá lat/ po pánu Chrıftuřie/ [...] to fię łłowko wylęęło *NiemObr* 137 (5); *GórnRozm* G (3); *ActReg* 138 (3);

ReszPrz 98; *WerGośc* 235; *WisznTr* 30; Przed temi lie to bućifz/ których dziesiątego Látá áz Pyrrhus wyrwał z iármá okrutného? *GórnTroas* 27; *KochFrag* 53; *LatHar* 151 (2); *JanNKar* D3v; *SarnStat* 799 (3); *CzahTr* I3v.

Połączenie: »aż potym« (31): *OpecŻyw* 113v; *ForCnR* Bv; *RejRozpr* E2; *KromRozm II* cv; *LibMal*1552/167v; *Diar* 58; *LubPs* S4v; *GroicPorz* 1; *KrowObr* 21v (4); *RejWiz* 144v (3); *BielKron* 320v (3); *RejAp* 144; *GórnDworz* F7v; *RejPos* 116; Támże onę całą noc dziádowłko nie ípáło/ A onemi liczmány po ítołu brzákáło. [...] Aż potym kęs nádedniem dziad lie vfpokoíl *HistLan* C3; *RejZwierc* 137; bo go/ nie záráz dał wywiadwfyz ich z Egiptu/ y ziemię im obiecáná oddáwfyz: ále áz potym nie rychło. *CzechRozm* 251; *ModrzBaz* 102; *StryjKron* 145; *NiemObr* 75 (3); *ActReg* 20; *SarnStat* 1220 marg.

3. *Służy do urabiania form 1. lub 3. os. trybu rozkazującego (niektóre zdania z tymi formami można interpretować jako zdania celowe lub dopełnieniowe); niech* (7) : podzmy przeciw Iudáfłowi zráydcy ij żydom/ aż nás nieífukaią ofiarowatz lie ijm dobrowolnie *OpecŻyw* 105; Odfłępcie od nich áz ie pobiję nagle [*Superamini de medio congregationis huius, ut eos repente disperdam Num 16/21*] *BielKron* 41, 42 [2 r.]; *Sine ut primum ad me redeam, Day mi pokóy áz pirwey íam k íobie przidę. Mącz* 395b; Ponieważ inák być nie może/ ále profzę ciebie day mi áz popłáczę a požáluie ímierci moiey mátki *HistRzym* 20; Miły bá íłuchaycie/ Iuż tám drudzy wíádáią: Ey iużże wíádáycie Aż was diabli pobiorą. *KochFr* 133.

II. *Spójnik* (2625) :

1. *Wprowadza wypowiedzenie podrzędne* (2177) :

a. *Okolicznikowe czasowe; dopóki nie; donec Mącz, Cn; dum, quoad Mącz, quoadusque, usque donec, usque dum, usque quod Cn* (858) : *MetrKor* 26/62; Y przynieiem do tychmiałt był: Aże wfyzłtek kołacz íniádlá. *BierEz* C3v (5); ale Iozeff cialo podiál w poly ij oblapil/ aż Nikodē z nog gwodz wybil. *OpecŻyw* [155] (6); *ForCnR* E; *PatKaz I* 12v; *PatKaz II* 61; *PatKaz III* 151v (2); *HistJóz* C2v; przyftaw że go do ognia áze wezwre/ toż dopiero z niego gáłzcz czyń *FalZioł* IV 45d; Naprzod wezmi robaki *Cantalides*/ wlož gi wmozny oczet aż pomrá, potym ie zafię wyfułz *FalZioł* V 102v; niech lie ímaży wefpólek aż lie żywicza rozpułci/ á íkoro lie żywicza rozpułci: przecedz przez chuftę *FalZioł* V 113v (77); *BielŻyw* 2 (3); *GlabGad* K8v (2); *WróbŻołt* 109/1 (3); *LibLeg* 6/117v; *RejPs* 84; *LibMal* 1545/103 (3); *RejJóz* P5 (4); *SeklKat* VV; *RejKup* b2 (2); *RejKupSekl* a3v; theda ony maią tho Imienye dzierzecz [...] az ym się zaplatha stanye *ZapWar1549* nr 2658; *MurzNT* A4 (2); *KromRozm III* G8 (2); *Diar* 26; *GliczKsiqz* C8v (4); *LubPs* A4v (4); *SeklPieś* 19v; on mufi krolowác/ alz nieprzyiaćioły podložý pod nogi íwoie/ á w ten tzás odda kroleftwo Bogu y Oycu *KrowObr* 243 (5); *RejWiz* 176v (6); Hándluyćie áz ia przyidę *LeopLuc* 19/13 (18); *OrzList* f2; *UstPraw* A3v (2); *RejFig* Aav; *RejZwierz* 104v (6); á od onego dnia íákofćie z Egiptfkiey ziemię wyfzli/ ázełćie tu ná to mieyfće przyfzli/ bylićie Pánu odpornemi. *BibRadz Deut* 9/7 (41); chodzili tám trzy dni bez wody/ áz przyfzli do Máráth/ tám náleżli wodę *BielKron* 31; Pothym było zakłęto kościoły w Krákwie/ áz lie Krolowi íyn Władziíław vrodził/ toż rozgrzełzono czáfu poftnego. *BielKron* 394 (76); *KochZg* A4; pascunt quo ad contenebravit, Páłá áz lie zmierzknie/ áz do mroku. *Mącz* 446a (20); *Prot* B (3); Weźmi gárśc piołynu á warz go w ocćie áze zmięknie *SienLek* 140 (100); *RejAp* 32 (7); *BielSat*

H2; *GórnDworz* M7 (2); *GrzepGeom* B3v; Zołtańcie tu tho máło/ aż fie ia poydę fkaپیę. *HistRzym* 41v (18); *RejPos* 357v (16); *RejPosWiecz*³ 96; włzytki fą zadržymáne w iedney y poľpolitey ftraży/ aż czas przydzie gdy Naywyżzy Sędzia vczyni Sąd *GrzegŚm* 15 (2); *HistLan* F3v; *RejZwierc* 159 (9); á ono czoło przednich ludzi ma zadržerzeń nieprzyaciela ná łobie aż noc zaydzie *BielSpr* 26v (4); *KochMon* 29 (2); *WujJud* 221; *RejPosWstaw* [21³]v (2); *BudBibDeut* 22/2 (30); pátrzayże iefli po onéy Linijéy wodá równo stoi/ vřrzyřzli/ iefli nie równo/ kaž podnořić kónćá áże wodá řtanie w miáre. *Strum* C2v (6); *BudNTGal* 4/19 (4); Acźci bym tu miał co zadržć/ wřzákże zadržmam fie od te°/ aż wprzod porzadnie rzecz řwá wypráwiř *CzechRozm* 263v (3); *ModrzBaz* 135 marg (3); *SkarJedn* 76; *KochOdpr* C2v; *Oczko* 13 (2); Niechay vłegę w pewnéy twych řkrzydeł zařłonie/ Až byřtra zápálczywořć/ y niechęć opłonie. *KochPs* 83 (2); *SkarŻyw* 29 (16); *MWilKHist* F2v; Bili fie zász godzinę/ aż Fricz był rániony/ Zá czym vciekác vph był Niemiecki skłoniony *StryjKron* 642 (6); *CzechEp* 354 (3); *NiemObr* 158; *GórnRozm* C4v; *KlonŻal* D; *KochSz* B2; *ReszHoz* 121 (2); *ReszList* 152; *WerKaz* 291; *WisznTr* 21; To tego/ [...] Cálá Bożá noc będzie/ aż kury odpieią. *KochPieř* 30; Kaž ty nam zászieř przy ćieplým kominie Až zły czas minie. *KochPieř* 33; *PudłFr* 48 (4); *ArtKanc* G16v (4); *KochWr* 30; *PaprUp* B4; *ZawJeřt* 14; *ActReg* 85; *GrochKal* 20; *Phil* C; *GrabowSet* G4v (2); *LatHar* 191 (6); Siedzćie tu/ aż ia řzedřzy będe fie tám modlił [*Sedete hic donec vadam illuc et orem*] *WujNT Matth* 26/36 (29); Bo iáko zegárek gdy go przewroćiř/ ćieće bez przeřtánku/ aż do kónćá wyćieće. Ták żywot nář vřtáwicznie we dnie y w nocy do řmierći bieży/ aż przybieży *WysKaz* 45 (2); *JanNKarGórn* Hv; ma bydź iman y do wieże władzón/ y siedzćie aż dořyc vczyni řtronie *SarnStat* 526 (8); *KlonKr* 3; *PowodPr* 79; *SkarKaz* 488b (3); *GosřCast* 68 (4); *SkarKazSej* 680a (2); *KlonFlis* Hv; Nie czeķa aż mu Dzwonik poránu odemknie: W nocy fie on řam oknem ábo dziurá wemknie. *KlonWor* 9; *PudłDydo* B2v; *SzarzRyt* Cv.

Połączenia: »aż gdy« (10): *OpecŻyw* 35v; *FalZioł* II 21a (4); Zámykáią teź w łobie řpráwy Dawidowe/ od tego czáfu iáko wřtápił ná dořtoieńřtwo Krolewřkie po řmierći Saulowej/ aż gdy poczał Sálomon Krolowác *BibRadz* 1.Par arg; *BielKron* 39 (3); *KořakCath* C5.

»aż poki«: á imioná nie kaźdemu z oľobná dawáli/ ále tey gromádye Piotr/ drugiey Ian thrzećiey Stániřlaw/ cźwartey Iákub/ aż do kónćá: tákież y niewiářtam kazano řtanáć/ iedney gromádye Anná/ drugiey Kátáryzná/ trzećiey Edwigá/ aż poki ich s řtáwáło. *BielKron* 382.

»dotąd ... aż« (49): *OpecŻyw* 172v; *Diar* 30; Cźłowiek řam dořąd rořcye aż vrořcyc y wyęcey yuź roř nye będye/ inřle rodzáye theź wteyże myerze řą gdy kwitná álbo řrzenyeyą/ dotąd kwitnyeyą álbo řrzenyeyą/ aż fie vřtawáyą. A práwye káźda rzecz do řwego zámyerzonego czáfu á krefu byerze fie. *GliczKřięż* O2v (10); *LubPs* O2v (6); *GroicPorz* 113v; *GroicPorzRej* C4; *BielKron* 330; *OrzQuin* V3; *HistRzym* 31v; *HistHel* B2v; A ták wřzytkie rády y řpráwy/ máią być odłóźone do tąd/ aż ono zápalenie krwi opłonie *ModrzBaz* 7v; *Oczko* 17 (7); Niechayże mię tám czeķáią Dotąd aż mię ogládáią. *MWilKHist* I; *StryjKron* 6; *Phil* M2; *KochCzřan* A3; *SarnStat* 1115 (6); *SiebRozmyřl* B; *KlonKr* Av; *PowodPr* 14; Zászę kto páznogietek zechce mieć rumiány/ [...] Z ráná tákże y ná noc/ cegłá práwie řwieżą/ Trzeć mocno/ do tąd: aż weń czerwonořći wbieżą *PaxLiz* D3 (2); *SapEpit* B4v (2).

»do tego (onego) czasu ... aż« (15): *OpecŻyw* 171; *LibLeg* 10/62v; *ComCrac* 17v; *RejJóz* N2; *ZapWar1550* nr 2666; *GroicPorz* mm2v; *RejWiz* 178; iż mowę łtráciłz/ á będyełz milczący/ aż do tego czáfu/ aż fie tho wypełni *RejPos* 295v; *NiemObr* 128; *WerGość* 269; *KochCz* A4; w czym folgá záchowána iest do oného czáfu, áże przydzie ku polfesliiéy *SarnStat* 109 (3); *ZapKościer* 85v.

»tak długo ... aż« (139): *PatKaz II* 62; *MetrKor* 40/818 (2); á będzie łpał thak długo aż mu fie dałz ocztu napić: tołz przełtanie. *FalZioł* V 94v (30); *MiechGlab* 24; *KłosAlg* F2; *ComCrac* 12v; *LibMal* 1545/102v; *GliczKsiąż* H7v; *GroicPorz* q4v; *KrowObr* 235; *LeopNum* 32/17; *UstPraw* E (6); *BielKron* 258 (22); Nunc domi certum est obsidere usque donec redierit, Ták fie długo domá rozłiedze/ aż przidzie. *Mącz* 380a (8); *OrzQuin* C2v; *SienLek* 47 (20); báwił fie rozmową w drodze ták dłu°/ aż do wźrzenia ná oko nieprzyiacielá przyłzłó *GórnDworz* Bb7; *GrzepGeom* Pv (3); *HistRzym* 46v; *RejPos* 14v (3); *RejZwierc* 90 (2); *BielSpr* 19v (2); *Strum* P; *ModrzBaz* 84v (2); *KochPs* 158; *SkarŻyw* 532 (3); *StryjKron* 161 (3); *ZapKościer* 43v (2); *GórnRozm* Dv; *ReszHoz* 130 (2); *PudłFr* 59; *ZawJeft* 13; *LatHar* 299; *WujNT* 393; *SarnStat* 500 (7); *CzahTr* K3v (2); *KlonWor* 73.

b. *Okolicznikowe czasowo-warunkowe; dopóki nie, jeśli nie, dopiero gdy, chyba że; donec, nisi, priusquam, quoadusque, usque dum* Vulg; *quin* *Mącz* (749) : *ListRzeż* (2); Ináczey z tąd niewynidziełz/ Aże zálie cienka będziełz. *BierEz* I2 (6); *PatKaz II* 62v; *PatKaz III* 151 (4); *HistJóz* C2v; famicza áże iey trzi lata będą toż rodzi *FalZioł* IV 4b (6); *BielŻyw* 105; *GlabGad* P7; *KłosAlg* E3v; *KlerWes* A2; *MetrKor* 59/282; *WróbŻołt* 70/18; *LibLeg* 11/13 (2); bo mi fie zda iż trudno wto tráfić aż oglądawłly łpráwiedliwołć máiełtatu twego *RejPs* 107 (5); Y kołaczác nie ofwięcá Aż dałz łopátkę cíelęcá *RejRozpr* E2v; *LibMal1544/89v*; *SeklWyzn* G; *RejJóz* M6v (2); *SeklKat* Pv; *RejKup* aa5 (8); żadnym obyczáiem Macedoniei nie vyrzycie/ áłz włzytki pogány vskromiemy/ thedy zá prawde z zwycięłtwem fie wroćimy. *HistAl* E4 (2); *KromRozmI* Lv; *MurzNT* *Matth* 5/27; *Diar* 92; Nie rychłó fie przypátrzy/ łwiátu człowiek młody Aż wzywie trudnołci/ bolu trołki łzkody *BielKom* B2; *GliczKsiąż* M6v; *LubPs* V3v (4); *GroicPorz* p4v (2); *KrowObr* 35v (2); Bo Pan s łwoiei dobroći nikogo nie ładzi/ Aż łam kto dobrowolnie od niego zábłádzi. *RejWiz* 169v (8); *LeopIos* 7/13 (12); *OrzList* iv (2); *UstPraw* Fv; Aż mu potym gdzieł chłopá z dudámi nábyli/ Ledwe páná náłzego w tanek wypráwili. *RejFig* Dd4; Bo gdy fie złe poczyna/ przez páłce patrzymy/ Aż niewolá przypádnie/ toż więc nárzekamy. *RejZwierc* 39v (2); á iáko on łam ielł czyłtym y łwiętyym/ ták fie theż przed nim nikt ołtac nie moze/ iedno aż będzie czystym á łwiętyym *BibRadz* I 113v *marg* (16); *OrzRozm* Lv; Ofádzili łtraż okołó tey łkory [...] iákoby żadny tey łkory z wełná złotá nie dołtał/ aż ktoby tymi Woły orał á Smokowe zęby rosłiał *BielKron* 54; iż nie wolno s kupiámi iechác/ aż od Krolá będzie miał dozwołenie. *BielKron* 453v (73); *GrzegRóżn* N3v; Non fert quin vapulet, Nie zwiedzie mu fie to aż będzie bit. *Mącz* 121c; *OrzQuin* H2 (2); *SienLek* 52v (10); *RejAp* 114 (11); przeiednywác miał łtronę/ ná oczy krolewłkie aż przeiednáwłzy nie przychodząc *GórnDworz* S7v (5); *HistRzym* 76v (7); częgo zyemłki krol/ ledwe aż mu prokurator ábo pomocnik iáki rozwiędzie/ zrozumieć nie moze. *RejPos* 135 (33); *BiałKat* 18v; *GrzegŚm* 14 (2); *HistLan* C3; Bo tego co ielł nam łprzećiwno nigdy z dobrá wolá nie požádamy aż mułsimey. *RejZwierc* 152 (21); *BielSpr* 49 (2); *WujJud* 81v (3); *BudBib* *Gen* 29/8 (11); *Strum* C2 (2); A poniewáłz włzyłtkich rzeczv wnim żywot był. Tedyć okrom iego żadne żywe łtworzenie żywotá mieć nie mogłó/ áłz go on iemu dał który go włobie miał. *BiałKaz*

E2; *BudNT Matth* 17/9 (3); *CzechRozm* 127v (5); iáko wodá mętna/ ktorey póspolície niepijáiá aż się vftoi *ModrzBaz* 8 (6); *KochOdpr* C2 (2); *Oczko* 19v; *KochPs* 108 (2); kołatác nie przeltánę/ alź mię puścířz. *SkarŻyw* 51 (30); *MWilkHist* Iv; *CzechEp* 230 (3); *NiemObr* 146 (6); SLáchetné zdrowie Nikt fie niedowie/ Iáko řmákuiefz/ Aź fię zepfuiefz. *KochFr* 118 (3); *GórnRozm* Av (2); *ReszList* 172; *WerGośc* 242 (2); *PudłFr* 48; *KochPieś* 4; Bo trudno kto ma vsć řrogich rąk twoich: Aź kogo Duch twoy z łáiki řwey wřpomoże/ ten ich vsć może. *ArtKanc* L12 (5); *PaprUp* K4; *ZawJeřt* 28; niedoszła mię wiesć asz iuz dzień był. *ActReg* 56 (7); *Calep* 685a; Nowych powrozow nie kupowác/ aż řtare oddádźą gořpodarze *GostGosp* 90 (9); *Phil* H2; Mnie zwykły láment dořyc nie vczyni/ Aź co nád zwykły płácź która przyczyni *GórnTroas* 13; *GrabowSet* D2v (4); *LatHar* 146 (6); *WujNT Luc* 12/58 (26); *WysKaz* 18 (2); A káždy z tych [języków] ieden od drugiego ták różny, y ták ieden drugim nákáżony, że téź trudno, aż fie dobrze przyřłuchařz, poznác, áby z Niemieckiego póředł. *JanNKar* D; W řpráwách *criminalia*, áni Król, áni Stárořtá nie ma vznáwác, áni řadného řkázowác, aż któryby fie o iáki vczynęk wyznáł *SarnStat* 150 (15); *SiebRozmysł* K2 (3); *KlonKr* B2v; Y niechcá ledáiáko przyřtác do pokoiu. Aź álbo my do řzczędu wřzyřcy wyginiemy/ Albo was tu z tych kráin indźiey wyřeniemy. *KmitaSpit* B3v; *PowodPr* 74 (2); *SkarKaz* 314a (11); *CiekPotr* 76; *GořCast* 73 (4); *PaxLiz* D4; Słuźyc drudzy Rzeczypořp: to iest řobie/ niechcá aż im záplácá, *SkarKazSej* 670a *marg* (5); *KlonFlis* Bv; *KlonWor* 69 (7); *PudłDydo* A2; Ktoremu [Bogu] řpiewác/ iáko on řzczęřliwy Aniołow zářtęp/ niemogę/ choć řádam/ Aź go ogládam *SzarzRyt* B4 (2).

Połączenia: »aż (dopiero) gdy(by)« (123); *GlabGad* O4v (4); Potim Atila vdał fie do Niemieckiey ziemie y wiele zamkow z miařty y zewřiami řpuřtořzył. Aź gdy pořlyřzał iź fie nań Etius z Gothami zbierał/ zářę do Pannoniey vřtápił. *MiechGlab* 56; *RejPs* 129; *RejJóz* G8; *RejKup* dd7v (2); *HistAl* M4; *LubPs* R2 (2); *RejWiz* 37v (2); řadna [niewiasta] zář niemogła wniřć do Krolá/ aż gdyby Krol chćiał *LeopEsth* 2/14; *RejZwierz* 110 (2); *BibRadz Luc* 13/35 (2); ále tego ináczey niebędzem moc lepiey przewyeřć aż gdy wřzyřcy przymiemy řłowo páńřkie *BielKron* 200v; niechćieli Fráncuzowie wydác go/ aż gdy dziáłá zátoczono dobywác go/ tedy go wydáli *BielKron* 217v (15); *LeovPrzep* E4v; *RejAp* 87v (7); iź chociay był řwięty á boiácy fie Bogá/ á wřdy w tym řadney nádzieie nie pokládał/ iedno aż gdj oczimá ogládał á řercem vřnáł řtworzycielá řwego. *RejPos* 58 (11); *HistLan* B2v; Bo Iářtržáb dármo nikogo nie řćiřnie/ Aź gdy potrzebá toź więć Wronká piřnie. *RejZwierc* 210v (7); *BudNT Luc* 13/35; gdy iestřce řkutecznie y řftotnie/ iáko ty powiedářz/ Syná Bořego nie było/ až dopiero gdy fie z Máryey Páńny narodził? *CzechRozm* 23 (7); *PaprPan* Ffv; *ModrzBaz* 116v (2); Nie dopiero mowmy trudno/ nie řpráwiem nie: Ařz gdy nádtym póřiedziem/ porobiem/ y potu nářzego y nakłádu przyřadziem *SkarJedn* 382 (4); Ařz gdy im niewola y nędzá wielka doięłá: dopiero oczy ná grzech řwoy otworzyli *SkarŻyw* 558 (21); Wřzákřzem przedřię y ták nie zarářz/ [...] piřác tym porzádkiem pocžáł/ aż gdy mię Pan Bog moy zá moim do niego wřdychániem/ do tego řpořobił *CzechEp* x3 (9); *KochFr* 63; iźby Krol do zbrodniow nic nie miał/ aż gdy prze deń řtroná pozowie. *GórnRozm* C3v (2); *BielSjem* 8; *KochPieś* 2; *ActReg* 3v (2); Bo niewie człowiek kiedy co ma iáko to řmákuie/ aż dopiero gdy to řtráci/ toź to cukruie. *GostGosp* 5; Bá wiele nas/ cochmy ich przedtym niewidáli/ Aź dopieřo gdy nářzé řnopki wytržářli *WyprPl* A2; *RybGęřli* Dv; *WujNT Luc* 22/16 (3); *SkarKaz* 3b (3); *SkarKazSej* 690a.

»aż gdzieby« (2): NA przyfyęę żaden fy nie ma brác/ aż gdzieby innych dowodow nie sftawáło. *GroicPorz aa*; *SarnStat* 417.

»aż (dopiero) kiedy(by)« (34): *BierEz* Kv (2); Dzieci fwoгих barzo broni/ á nigdy nieopufzcza/ áże kiedy famy fie bronić mogá *FalZioł* IV 17b; *KromRozmII* v; *BielKom* D8v; *RejWiz* 73; *RejZwierz* 118v (2); Sobolá nie vkaże aż kiedy chmurny dzień *BielKron* 430 (4); *SienLek* 147v; thák zli á fkázeni ludzie/ rzadko fie czym nieprzyftoinym popifzá/ aż dopiero kiedi ná vrząd wnidá *GórnDworz* Gg6 (2); *GrzepGeom* I4; *RejZwierc* 80 (4); *Strum* I3 (3); *BiałKaz* C2 (2); *Oczko* 30; *KochPs* 129; Ale cię profzę/ bys ich nieotwiéraf/ Aż kiedy tákże sam będziefz vmiéraf. *KochFr* 63; *KochBr* 153; *ZawJeft* 5; *KochWr* 36; *GostGosp* 62; rofkazał im áby nikomu nie powiedáli co widzieli: aż kiedyby fyn człowieczy zmartwychwftaf. *WujNTMar* 9/9; *CiekPotr* 74.

»nie ... aż drzewiej«: á nigdy go nie zowie z gołá Bogiem [...] aż drzewiej pewny znák położy że to mowi o Kryftulie *GrzegRóżn* Lv.

»nie ... aż pierwej« (66): *MetrKor* 40/814; *OpecŻyw* 20v; *FalZioł* IV 27d (3); *BielŻyw* 43; *KłosAlg* A4; *SekIWyzn* e4v; Gdyż y zyele y drzewo nie roście ná gorę/ Aż korzeń zácźnie pirwey w zyemi fwą náturę. *RejWiz* 128; ia tu dziś chlebá ieść nie będe/ aż pirwey profbie moiey fłowem iednym dofyć vczynifz *BielKron* 97v (9) *GrzegRóżn* A2; *SarnUzn* Gv; Bo fzkorpion nie káfa aż pirwey przelife *RejAp* 78; *HistRzym* 18v (2); Abowiem żaden grzech áni żaden vpadek człowieczy nigdj żadnemu przypásć nie może/ aż fie pirwey musí záczać w záplugáwionym fercu iego. *RejPos* 266 (6); *RejZwierc* 85 (7); *BielSpr* 4v; *WujJud* 176v (3); *WujJudConf* 223v; *CzechRozm* 247; ták iż ledwie fię co może poftánowić ná wieczność/ aż vftáwifzy pirwey podatek *ModrzBaz* 121v (3); *KochTr* 12 (2); *StryjKron* 215; Nie pij aż ci fię piérwey będzie chćiáło/ Tedyć fię káždé dobrym będzie zdáło. *KochFr* 10; *GórnRozm* K2; *GostGosp* 102; *OrzJan* 57; áżeby téz nie śmiał żaden z Kráková wyiezdzić/ aż piérwey przedawfzy towáry. *SarnStat* 959 (11); *PowodPr kt*; *CzahTr* K4 (2).

»nie drzewiej (drzewiej nie) ... aż« (15): Y drzewiej nie odpoczynał/ Aże więc ná krešie ftánał. *BierEz* L4; *LubPs* E2; Nie drzewiej będe iadł aż pierwey odpráwię rzecz fwoię *BibRadz Gen* 24/33; *BielKron* 333v; *GrzegŚm* A2; *KuczKat* 60; *CzechRozm* 209v; *KarnNap* B3v; *ModrzBaz* 117 (2); *CzechEp* [406]; *KochPam* 81; *GrochKal* 7; *WujNT* 537; *KlonWor* 1v.

»nie pierwej (pierwej nie) ... aż« (27): Vcho iey zęby włápił: A y pierwey go nie puścił/ Aże iey wfyftko vkašif. *BierEz* L4; *OpecŻyw* 163v (2); *LibMal1546/113v*; *Leop* 1.Reg 16/11 (2); *OrzRozm* F3 (3); *Mącz* 349b; *OrzQuin* K (4); A tey gry co ieft zá pożythek/ powiem hnet/ ále nie pirwey/ aż fie káždy s powieściá fwoię odpráwi *GórnDworz* C6v; *ModrzBaz* 105 (3); *SkarŻyw* 173; *KochWz* 140; *PudlFr* 67 (3); *ArtKanc* F6v; *WujNT* 712 (2); *SarnStat* 795.

c. *Okolicznikowe skutku, stopnia lub miary; tak że, tyle że; usque, ut Mącz* (558) : Biezał náprzod pędem śilnym: Aż go więc niepoznawáli/ Ci co názád zoftawali. *BierEz* B; Małpież fie zlékl aż wezdrgnáł. *BierEz* Qv (12); *OpecŻyw* 107 (29); *FalZioł* V 107 (18); wiele ludzi moich ieft, aż im lidźby niemałz. *BielŻyw* 151 (2); *MiechGlab* 68; *BierRozm* 22; *WróbŻołt* aa3 (3); *RejPs* 99 (3); *RejRozpr* G2v (4); *RejJóz* K3 (3); *RejKup* f5 (7); *HistAl* A7v (4); *KromRozm I* Nv; á drugi záfkoczywfly onego pchnye/ aż wznák przepadł. *GliczKsiqz* H8; Mało wám było ná iednym Oleiu/ máło y ná dwu Oleiách/ afz muftaf być iefztze trzeći *KrowObr* 84 (5); *RejWiz* 67 (22); *LeopNum* 11/20; *RejFig* Aa2v

(2); Ano wŕzytkiego pełno/ aż fie wŕyypuie *RejZwierz* 58v; Boki mu wybodzyono/ áze z nich krew kápie. *RejZwierz* 120 (8); á ná pogrozkę piáci vćieczecie aż prawie nie zoŕtaniecie *BibRadzIs* 30/17 (14); tám náleźli wodę ále bárzo gorzká aż iey nie mogli pić *BielKron* 31; iż tám wody s trudnoścíá doŕtác/ aż kopác muŕi głęboko/ y to fie nie wŕzędzie vkaże. *BielKron* 456 (139); *Mącz* 320c (8); maŕz krew aż do omdlenia puŕścić/ aż fye pocznie w głowie maćić *SienLek* 124v (9); *RejAp* 126; gdyż one [biaległowy] wŕzelákiego pożytku ná ŕwecie/ ŕá początkiem. Aż y te miłe/ á krotochwilne zabáwy zginać by muŕiały/ by nie biaległowy. *GórnDworz* Bb7v; *HistRzym* 25v (3); vłowili wielkoŕc ryb aż ich przebrác nie mogli. *RejPos* 176 (4); *RejPosWiecz*³ 98; *HistLan* B3; *RejZwierc* 84 (15); gdy obaczył gęŕtá ŕtrzelbę z łukow aż Słonce záćmiły *BielSpr* 42v (8); *BudBib Num* 33/48 (8); *HistHel* B2v; *MycPrz* II B4v; á ónym mieyŕcem kędyŕ náznaczył day przebić Grundfeŕt aż fye dobierzefz Opoki albo Kámieńcá. *Strum* O2; *BudNT Luc* 5/24 (5); Wnet teź Mieŕŕcy puŕzkarze dziáá wyproźniáli/ Gromy áze ziemiá drzy frogo powtarzáli *StryjWjaz* B4v (3); *CzechRozm* 170 (3); *Oczko* 19 (2); Serce mi w gniewie pałáło/ Aż fye ŕłowo rzéc muŕiało. *KochPs* 57 (2); *SkarŻyw* 107 (3); Gdzie ŕto oŕmđzieŕt tyŕiac meźow poginęło/ Z obu ŕtron álz Iezioro krwiá w polách płynęło. *StryjKron* 51 (13); *NiemObr* 141; Trwála tám chwile tá miła bieŕiadá/ Aż Xiádz zámieŕzkał y mŕzýy/ y obiáda. *KochFr* 23; *KochWz* 140; *WerGoŕc* 242 (4); *WerKaz* 300; *WisznTr* 12; Poydá w ŕwar o Chryŕtuŕá/ aż fie imá záłby. *BielSen* 10; *KochPieŕ* 13 (2); *PudłFr* 9 (2); *ArtKanc* E4v (2); *ZawJeŕt* 13; *ActReg* 101 (2); *GórnTroas* 19; *GrabowSet* Lv; *KochAp* 8; *RybGęŕli* D; *WujNT Luc* 5/6 (3); *SiebRozmyŕl* B4 (5); *PowodPr* 48 (2); *SkarKaz* 45a; Długom fie z nim táilá/ trapiác ŕwe wneŕtrnoŕci/ Aze iuź poczał ŕuŕzyć/ me mizerne koŕci. *PaxLiz* B2v (2); *SkarKazSej* 701b; *KlonFlis* B4; Pędzi/ aż fie od biegu podiezdckowie pocá. *KlonWor* 21.

Połączenia: »dotyla ... aż«: Dotylam was rozwadzał aż mi fye doŕtáło *KochPieŕ* 21.

»poty ... aż« (3): á końcá rzece oney [ryb i chleba] ćiekácey nie było/ poty aŕz fie wŕzyŕcy doŕtátecźnie náŕyćili. *SkarŻyw* 384; *StryjKron* 205; Próznoć: niemáŕz co táic. póty tego było/ Aż fye iuź z gárdłá trochę było vtoczyło. *PudłFr* 9.

»tak (tako, także) ... aż; aż ... tak« (82 : 1): ijz go tako w ten czas byli vbili/ ijze wŕŕytká ŕkora byla fie s niego zlupila/ aż ij mieŕo od ŕkory bylo odewŕtalo. *OpecŻyw* 126v (3); *FalZioł* V 34; *BielŻyw* 41; Y będą teź odemieńe ták vdręczeni aż muŕŕá vpáć przed nogi moie *RejPs* 26; *RejRozpr* B2v; *RejJóz* H2; *LibMal1547/129v*; *RejKup* q7v; *LubPs* cc6 (3); Więć ŕpálery ná ŕciánach ze ŕrebrá ze zlotá/ Aż fie w oczoch coŕ mieni/ ták cudna robotá. *RejWiz* 24v (2); *RejFig* Bb5; *RejZwierz* 109; *BibRadz Deut* 28/22 (2); íami ták pomokli y znędzeni byli ode dźdzow/ aż y ognia nie mogli wzniećić *BielKron* 191v; z záłoŕciá tego vżywał/ ták bárzo aż w padł w niemoc *BielKron* 204 (36); Ták bárzo áłbo ták długo przy ogniu miey, aż fie zgęŕtnie yáko miód. *Mącz* 509b (6); *GórnDworz* Dd2; y przyŕzli á nápełnili dwie łodzi ták aż fie wodá pogrąžáli. *RejPos* 173v; *RejZwierc* 34; *BielSpr* 3v; *MycPrz* II C2v; idźze podle Góry z wagá thák dáleko/ ázeć wagá ŕpadku vkaże łokci cztérzy *Strum* Dv; *Paprpán* R2 (3); *SkarŻyw* 527 (2); A w bębný vderzyli ták aż niebo grzmiáło. *StryjKron* 702 (2); *NiemObr* 128; *WerGoŕc* 236; Tákzeć mię ŕmutná to złé pániéy obyczáie/ To tego plácź fráŕuie/ aż mię ledwie ŕtáie. *KochPieŕ* 30; *OrzJan* 70; *KochFrag* 26; *SarnStat* 703; *SiebRozmyŕl* H2v; *CzahTr* E4 (2).

»tak długo ... aż« (55): *FalZioł* IV 3c; *RejPs* 112v; Tak fie go długo dotrżełli Aż dułze łniego wytrzełli. *RejKup* c3v (2); Cirpiał Senat Rzymłki także Plebei okrucieństwo Tárquiniufowo/ tak długo aż dálej wytrwác nie mogli *BielKron* 104 (18); *SienLek* 47; tak długo przeciwko Chijom walczyli/ aż nakoniec nielza było ináčzej Chijom/ iedno zá pewną vgodą miáłto Leukonią podác *GórnDworz* Z4v; *RejPos* 75v (3); cochmy fie ná to łprzyłięgli/ y gárdłá odważyli/ thák długo ná cię czyhác/ aż mułsz gárdło dác. *RejZwierc* 86v (3); *BielSpr* 49v; *WujJud* 211; *SkarŻyw* 509 (12); *StryjKron* 135 (2); Bom cię tak długo łzukał/ ażem vłtał práwie. *KochFr* 68; *ZapKóscier* 50; *GórnRozm* Dv; *WujNT* 392; *PowodPr* 11; *KlonWor* 39 (3); To tak długo gębuie/ będzie przepiorowác/ Aż ią onym łtem złotyčb muž mułi dárowác. *ZbylPrzyg* A4.

»taki (takowy) ... aż« (4): A takowy łtrach ział go/ s które^o káždy członek w niym drzáł/ aż obfity pot wyłsedł s niego *OpecŻyw* 102v; słtały fie ciemności takie iż fie ich mógl dotknác/ aż ieden drugiego nie widział po włzytkim krolełtwie *BielKron* 29v (2); *StryjKron* 702.

d. *Okolicznikowe przyzwolenia; chociaź* (7) : O łlodki gołciu dułfny/ aż teráz odchodziłz/ wđy mi powiedz iakorychło fie łemną za łię złączyls *OpecŻyw* 20v; panyeństwo ktore łama maria uyernye poczáła łama y myłzłá y czyalem ye naczyłzчыey [acz] {ałz} boga porodzyła zachouala *PatKaz III* 129v; Poydę tam w dom a łnadz fie wđy dowiem od kogo Aż wiem czozkolwiek to ielth pewnie mnie nie błogo *RejJóz* G7; obácź fie iżci to nie dármo/ aż z łálki/ ále wđy mułi być nád tobá łálkawy łąd *RejAp* 45v; *JanNKar* C2 (2); Wnet go ów wykrętniczek przekinie przez nogę Aż y niełpráwiedliwie záda mu tak trwogę *GosłCast* 710.

e. *Dopełnieniowe; że* (5) : na to hardzie każę Aż ty będačz práwie kwiatkiem Mogła by trząłcz dzywnie łwiatkiem *RejJóz* D5v; Iuź widzę że to łzczęłcie ma na wielkiey pieczy Aż zadnego nie mińá obieczone rzeczy. *RejJóz* K2; Dziękuieć miły panie zes mi dał doczekać Aż dzys me oczy maia radołcz łwą oględać *RejJóz* P7v (4); wy mówićie (*marg*) Ałz (–) Błuźniłz/ iżemto powiedziáł [Vos dicitis: quia blasphemus] *MurzNT Ioann* 10/36.

2. *Nawiązuje wypowiedzenia (składniki) współrzędne albo przyłacza zdanie nadrzędne do poprzedzającego go zdania podrzędne (w apodozie)* (433) :

a. *W szeregu wypowiedzeń (składników) wprowadza wypowiedzenie (składnik) oznaczający kres szeregu czynności, sytuacji albo ich rezultat; a nakoniec, a wreszcie, a tak* (317) : *BierEz* I3 (16) *OpecŻyw* C4; pirwey vrąganiym/ poty łaianim/ aż na konietz síłá a gwałtē powłtał przeciw P. Przigodzie *ForCnR* E (4); *FalZioł* IV 23c (3); *BielŻyw* 2 (2); *MiechGlab nlb* 8 (6); *LibMal* 1543/76v (4); *RejJóz* M5; *RejKup* h5v (2); *MurzHist* C; *MurzNT Ioann* 9/18; *Diar* 31 (2); *DiarDop* 108; *GliczKsiąź* M8v; *KrowObr* 7 (4); Teraz tym teraz owym myłł łobie zákreći. Aż czálem rázem włzytko wynidzye s pámięci. *RejWiz* 7 (2); *Leop Iudic* 14/17 (4); *RejFig* Bb2; *RejZwierz* A2v; *BibRadzMatth* 13/33 (6); *OrzRozm* V3; záłował fie tego Łántgráw/ [...] także Brunłzwicki ná Łántgráffá/ y ná inne Luteryany/ aż ktemu przyłzłó/ yź ofobie piłáli łromotne kłiąźki. *BielKron* 217; wiełci łzły iedny zá drugiemy o Thureckim ciągnieniu/ aż ná ołtátek wiełć przyłzłá że Cefarz Turecki zburzywłzy kilká miáłteczek Wáradyń oblegl. *BielKron* 306 (93); *Mącz* 431d; *Prot* C; Ale ielłi zła ielth łpráwá łielełna/ tedy naprzod nic nie iełć áni pić/ potym żywot przepułcić/ aż więc z nienagłá karmie podáwác po trołze *SienLek* 92v (5); *RejAp* 31 (6); Wyidzie dzień/ y drugi/ y trzeći/ wyidzie thydzień/ y drugi/ miełiącz/

kilká/ aż rok *GórnDworz* R2; y ięli wrzeczy iákoby przedię gráiąc/ wielkim głófein mówić s sobą/ aż sie y wádzic *GórnDworz* T2 (12); Vsłyszawłzy to matká ízedłzy wnetki innym zónam Rzymłkim powiedziálá/ á ták iedná drugiey powiádáiąc/ aż włzytki tegoż dnia wiedziály. *HistRzym* 72v (3); *RejPos* 237 (10); *HistLan* F5v; *RejZwierc* 242 (5); Kázał też lichemu páchołku wyrwác wielkiemu koniowi ogon/ ktory sie domyflil po trofzkę wyrywác/ aż włzyftek wyrwał. *BielSpr* 49v (2); *BudBib Ier* 36/25 (7); *Strum* G2 (3); *BialKaz* H4v; *BudNT* Kk8 (2); *PaprPan* Y3; *SkarJedn* 141 (2); *KochOdpr* Cv; *Oczko* 5v; Ale biédnemu człowieku Co dzień zázwdy lat wciérafz/ Aż go ná wet w ziemię wpiérafz. *KochPs* 136 (5); Chodził pokornie od iednego do drugiego/ alz ná tego trzeciego tráfil/ człeká Duchem Bożym opátrzonego *SkarŻyw* 165 (25); *StryjKron* 697 (7); rozmáitymi go názywáiąc ípofoby/ aż go też náwet názwál kámieniem *CzechEp* 285 (4); *KochJez* A2; *NiemObr* 133 (2); *KochFr* 6; Po wielkiey Wolności przychodzi wżeteczeństwo/ za wżeteczeństwem/ náftáie wzgárdá práwá/ á zá tą idą wnétrzne zwády/ aż oštátnie przytynie przychodzi niewola. *GórnRożm* Bv (6); *ReszPrz* 30; *WerGość* 246 (2); *WisznTr* 15 (2); potrofze ípadało Wielkiego morzá: aż zá czáfem íkáły Z wody wyżrzály. *KochPieś* 32; *ArtKanc* G17; *KochWr* 28; Gdy z lekká ziemie bédzie nam vbywác/ Morzá co dáléy to wíęcéy przybywác: Aż iedną rázá ziemie nie vyzrzémy/ A ízerokości morzá nie przeżrzémy. *GórnTroas* 68; *OrzJan* 6 (5); Tym czáfem chodząc po tárgu kupuie: Tu íol/ tu gárnce/ tu koćiel miedziány/ Tu króy/ tu łemiefz/ tu wóz okowány: Aż nic nákoniec niémáfz w páchárzynie *KochFrag* 28 (2); *WujNT Matth* 12/20 (3); *WysKaz* 14 (2); *JanNKar* Cv (2); *SarnStat* 84; *SiebRozmyśl* A3v (2); Boże vchoway nagłego potężnego nieprzyaciéla/ ia com gotow wyiáde/ co nie gotow niemoże mi pomoc/ aż y on w łyká y ia z nim/ zá iego winá nie zá moią *GrabPospR* K3; *KmitaSpit* B4 (2); *PowodPr* 27 (2); *SkarKaz* 419b; *CzahTr* L2v; *GosłCast* 4; *SkarKazSej* 706b; *KlonFlis* C3v (2); Naprzod biorą nożyki/ ófadzáią puftki: Biorą czapki/ ízábelki/ wyfzywane chuftki. [...] Stąd do dofkónáłości złódziefkiefy przychodzą: Aż potym y koniki Tureckie wywodzą. *KlonWor* 41 (6).

b. *Wprowadza wypowiedzenie ukazujące zmianę w dotychczasowym układzie sytuacji, zazwyczaj zmianę nagłą, nieoczekiwaną; a tu, a tymczasem, a oto, ale (98)* : Owa sie łowiec przygodził/ A ná gołębice godził: Y czyścieby iętá byłá/ Bowiem sídlá nie baczyłá. Aż sie mrowká przyczynilá Lowcá w nogę vkásilá: On sie rzucił by sie pomścił Tym gołębice wplófzył. *BierEz* L (28); *RejRozpr* C4 (2); Który íwey zwierznofczy [!] duphal Tych przełtrachow nic íię niebal. As íię potim okazało Is wtych íprawach zartu malo. *RejKup* b3 (4); *Diar* 87; *BielKom* C8 (2); *GliczKsiąż* H8; *LubPs* V6v; *RejWiz* 16 (5); Pófzczupáiuż ia bráte/ áno ícoś miękoho/ Mowlu dowiedáiuż sie pewnie ízczo íest toho. Poniucháiu aż smierdzić iák lichoe rowno/ Pokuśzáiu aż pánie miłóftiwłzy gowno. *RejFig* Cc5; W niedzielę pan s kościołá przydzie aż ípi íługá *RejFig* Dd8 (8); *RejZwierz* 117v (2); *BibRadz Dan* 4/5 (2); bili sie dobrze fortuná y náte y ná owę íthronę sie íklániálá. Turcy wielkością/ náfzy męftwem przechodzili/ aż przyfkcóczyły vffy pofileczne z lálá ktore wielkim pędem vderzyły ná nieprzyaciéllkie woýsko *BielKron* 245 (11); *Prot* Bv; *HistRzym* 40; *RejPos* 101 (5); *RejZwierc* 244; a(bo) gdy íię íni prágnácemu że pije/ tedy, ocuciwłzy íię aż íest prágnący *BudBib Is* 29/8 (6); *BialKaz* I4; Długo Ruś czekálá Grekow/ do tego ziednoczenia/ aż íię niedoczekálá *SkarJedn* 383; *SkarŻyw* 184 (4); Pátrzę/ co dáléy bédzie/ aż mátká ták rzecze *KochTr* 20; *StryjKron* 220 (2); *CzechEp* 105; Potym sie cícho z obu ítron íkradáli/ To ítąd/ to z owąd ná íię przymierzáli. Aż iednym rázem

czarny łie powądził *KochSz B*; *WisznTr 30*; *JanNKar B3*; *SarnStat 1286*; *SiebRozmyśl K4*; *PudłDydo A4*; *ZbylPrzyg B2v*.

c. *Wprowadza wypowiedzenie uwydatniając jego bezpośrednio następstwo w czasie; a już, a zaraz (18)* : Ale Niefzczęście vprzedziwfy poliček mu dá/ aż inij powftaną a k niemu łie rzutą *ForCnR Dv (2)*; *SArgus rybá ieft w morzu/ co Kozę rad widzi/ Chłop gdy ią chce włápić/ tedy ią ták łydzci. Włóży ná głowę łkorę Kozią y z rogámi/ Idzye ná brzeg/ áz Sárgus/ płynie s poftáwámi. RejZwierz 116v*; ktory dotknął żyły iego ná práwey łtronie krzyzá áz włchłá *BielKron 15v*; Michał Sánior/ ten nie był roku [cesarzem] aż go wypędzono. *BielKron 169v*; nie doiechał ná zamek áz vmárł. *BielKron 377v (7)*; *Paucis interpositis diebus iterum rediit Nie wyfzło kilká dni aż łie zás wrocił. Mącz 284c*; *In vestigio occubuit, Pręciulienieczko/ zlieby łtopą przewrócił aż połzedł do Abráhámá. Mącz 490b*; iefzcze łie nie dobrze łpráwili [Węgrzy]/ aż przypáddło Turkow 20 000. *BielSpr 56*; Iefzcze on mowił znimi/ áłz Racbol łzłá z drobem *BudBib Gen 29/9*.

Połączenia: »gdy ... aż«: *Gdy włchnie/ áłz obłok iáłny z pádnie z Niebá KołakCath B3v*.

»ledwie (ledwo) ... aż« (2): *bo ledwo bym ich kilká wymienił aż bych zá łkroceniem czáfu/ ku krzywdzie drugim przełtác mułáł. Górndworz Z6v*; *Ledwie wlas ze drzwi az psi (iako mowiá) wkrupy ActReg 130*.

»jako skoro ... aż«: *iz iáko łkoro duchá wypułcił/ ábo łkoro chćiał/ aż łię wnet łtác mułááło. CzechEp 278*.

** *Bez wystarczającego kontekstu (15)* : *Donec*, adverbium, *Aż zás Mącz 94c*; *Donec ad haec tempora perventum est Aż. Mącz 94c*; *Quoad idem quod donec. Yáko/ poki/ aż. Mącz 343d*; *Hactenus Aż poty/ aż do tąd. Mącz 449b*; *Usque praepositio, Aż. Mącz 509b*; *Aż Donec, Dum, Quo ad Calag 92b*; *Adhuc – Iefzcze, Az dotąd. Calep 23b*; *Donec – Pokąd, azdotąd. Calep 340b*; *Dum – Pokąd, az Calep 344b*; *Eatenus – Az potąd. Calep 346a*; *Hactenus – Az potąd. Calep 469b*; *Quoad – Iako długo, iz, az. Calep 890b*; *Tenus – Az, do Calep 1055a*; *Usque – Az. Calep 1144a*.

Cf AŻBY, AŻCI, EŻ